

В. Г. Кононович,
*здобувач кафедри наглядово-профілактичної діяльності
Національного університету цивільного захисту України
(м. Харків)*

УДК 35.087:796.062 (477)

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ В УКРАЇНІ

Проведено системний аналіз законодавчої бази державного управління в сфері фізичної культури і спорту. Досліджено становлення та генезис організаційних, правових, функціональних основ діяльності органів виконавчої влади України в сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: фізична культура, спорт, органи управління.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність всебічної підтримки сфери фізичної культури і спорту з боку держави. Такий стан речей унормований чинним законодавством. У ст. 3 Закону України “Про фізичну культуру і спорт” відзначається, що держава регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики у цій сфері, створення відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості [1].

Реалізація вказаної норми законодавства потребує цілеспрямованої злагодженої роботи державних інституцій, територіальних громад, виробничих структур, приватних організацій, громадських об'єднань та фахівців сфери. Насамперед це стосується категорії фахівців, які мають статус державних службовців або працюють в організаціях, які фінансуються з державного або місцевих бюджетів [2]. Тільки за умови оптимального поєднання дій усіх зацікавлених суб'єктів управління стане реальним забезпечення людей оптимальною руховою активністю протягом усього життя, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості, впровадження традицій здорового способу життя, адже фізична культура і спорт — це частина соціальної політики держави, одна з граней загальної культури людини, його здорового способу життя. Рівень розвитку фізичної культури і спорту в суспільстві визначає поведінка людини в навчанні, на виробництві, в побуті, в спілкуванні, сприяє рішенню соціально-економічних, виховних і оздоровчих завдань.

Нині в країні формується активний інтерес до здорового способу життя. По суті, в Україні виникає новий соціальний феномен, що виражається в гострій економічній зацікавленості громадян у збереженні здоров'я як основи матеріального благополуччя. Розуміння того, що майбутнє будь-якої країни визначається здоров'ям членів суспільства, привело до посилення ролі фізичної культури і спорту в діяльності держави і суспільства, активного використання фізичної культури і спорту в підтримці та зміцненні здоров'я населення. Необхідно зберегти і відновити кращі традиції вітчизняного фізкультурно-спортивного руху і продовжити пошук нових вискоелективних фізкультурно-оздоровчих і спортивних технологій, спрямованих

на максимальне залучення усіх верств населення до активних занять фізичною культурою і спортом.

Проблемі класифікації й систематизації принципів державного управління присвячено низку ґрунтовних наукових праць, що, у свою чергу, дає нам можливість зупинитись лише на висвітленні найбільш загальних тенденцій цього процесу. Проблеми управління сферою фізичної культури і спорту розглянуті в роботах таких вітчизняних учених, як В. М. Гузар, Ю. І. Довгенько, М. В. Дутчак, В. Л. Жукова, В. В. Затилкіна, В. Є. Куделко, М. О. Олійник, В. М. Платонов, Ю. М. Шкретій та ін.

Метою статті є аналіз діяльності державних органів системи управління галузі фізичного виховання і спорту.

Основним завданням державної політики є створення умов для зростання добробуту населення, національної самосвідомості і забезпечення довгострокової соціальної стабільності. Створення основи для збереження і поліпшення фізичного і духовного здоров'я громадян значною мірою сприяє досягненню вказаної мети. У той же час істотним чинником, що визначає стан здоров'я населення, є підтримка оптимальної фізичної активності протягом усього життя кожного громадянина. Досвід багатьох розвинених країн показує, що таке завдання може бути вирішене при комплексному підході до питань розвитку фізичної культури і спорту.

Пріоритети державної політики висвітлювались у відповідних законодавчих та нормативно-правових актах: законах, указах Президента, постановах Верховної Ради України та Кабінету Міністрів, наказах та нормативно-методичних документах [3]. Значення фізичної культури як соціального феномену підвищуватиметься в міру розвитку суспільства. Голова Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) Н. Вепа підкреслює зростаючу роль фізичної культури у сучасному світі. Фізична активність є потужним чинником зміцнення здоров'я, ефективним засобом зняття стресів, профілактики асоціальної поведінки і наркоманії. У зв'язку з цим, очевидна яскраво виражена економічна значущість фізичної культури. Дефіцит рухової активності негативно позначається на розгортанні усіх компонентів генетичної програми розвитку і життєдіяльності організму людини [4, с. 12]. Важливо виправити допущені помилки і включити фізичну культуру і спорт у базисний навчальний план освітніх установ як державний компонент. Фізичне виховання повинно реалізовуватися через урочні форми занять; додаткові (факультативні) заняття, у тому числі з учнями та студентами, які мають відхилення в стані здоров'я; через фізкультурно-оздоровчі заходи в денному режимі; позаакадемічні форми занять (спортивні секції, заняття в спортивних школах, самостійні заняття); спортивно-масові і фізкультурно-оздоровчі заходи. За експертними оцінками, фізична культура і спорт дають можливість зменшити захворюваність дітей, підлітків і молоді на 10–15 %. Також практика показує, що фізична культура і спорт є ефективним засобом профілактики асоціальної поведінки в молодіжному середовищі. Це позитивно позначиться на зменшенні дитячої злочинності і споживанні наркотичних засобів. Заняття дітей, підлітків і молоді у спортивних клубах не лише поліпшать їх здоров'я і фізичну підготовку, але і забезпечать змістовніше дозвілля.

Вивчення можливостей оптимізації системи управління розвитком фізкультурно-спортивного руху, інноваційних алгоритмів планування і реалізації основних заходів дозволить управлінцям чіткіше представити межі своєї професійної компетенції, успішніше взаємодіяти з державними органами й організаціями при рішенні спільних завдань, ефективніше здійснювати практичні заходи.

Сучасна наука і виробництво розвиваються по лінії одночасної інтеграції і спеціалізації. Найбільш суттєві узагальнення в теорії і методиці фізичної культури народжуються на стику гуманітарних, природних і медико-біологічних наук. Прогресуюче зростання творчого компонента в трудовій діяльності спортивного педагога висуває на перший план рівень загальноосвітніх знань, творчий стиль

мислення, здатність до безперервної самоосвіти фахівця. Проте не сама по собі сума знань і умінь, а знання й уміння в синтезі, узагальнені з творчими здібностями, є показником усебічно розвинутої особи, сприяють активізації її соціальної ролі [5]. Ніякий педагогічний або методичний прийом не може бути знайдений раз і назавжди. Опанувавши основи педагогічних і природно-наукових знань, навчальний заклад створює міцне підґрунтя своєї професійної майстерності. Зростає потреба у фахівцях, які мають не лише хорошу методичну підготовленість у конкретному виді діяльності, але й фундаментальну підготовленість у сфері гуманітарних, природно-наукових дисциплін і базових видах рухової активності. Сучасний фахівець повинен бути соціально активним, здатним впливати на ринок праці, формувати його. Однією з важливих проблем дидактики є встановлення оптимального співвідношення між практичними вміннями і теоретичною підготовленістю. Знання без умінь їх практичної реалізації залишаються мертвим вантажем. У першу чергу, вони повинні допомагати “умінню бачити” за явищами суть, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки і, зрештою, виходити на раціональні педагогічні рішення. У педагогічній освіті повинен переважати синтез над аналізом, індукція — над дедукцією. Будь-які знання набувають цінність лише у тому випадку, коли ними керуються в процесі діяльності. Ефективність педагогічної діяльності детермінована професійно-педагогічними вміннями. Зростання професіоналізму фахівців пов’язано з підвищенням як фундаментальної, так і вузькоспеціальної підготовленості. Номенклатура спеціальностей у сфері фізичної культури і надалі розширюватиметься. Проте основи професійної підготовки (науки гуманітарного, природно-наукового блоків, базові курси теорії і методики рухової активності) знаходяться в найменшій залежності від кон’юнктури ринку праці, а це означає, що навчальні плани базового рівня освіти можуть бути уніфіковані у рамках Європейського Союзу з метою надання системам підготовки кадрів різних країн прийнятної конгруентності [1]. Ефективність будь-якої діяльності визначається двома інтеграційними чинниками — мотивацією суб’єкта і його здатністю до цієї діяльності. Отримані у вищих навчальних закладах знання стають застарілими і вимагають постійного їх оновлення. В процесі навчання у вузах у студентів разом з формуванням необхідних знань, умінь і навичок необхідно продовжувати процес професійної орієнтації або мотивації до виробничої діяльності у сфері фізичної культури. Педагогічна майстерність представляється як комплекс особових і професійних якостей педагога [6]. Ефективна професійна діяльність фахівця вищої кваліфікації у століття лавиноподібного приросту нових знань і технологій вимагає постійної роботи з підвищення власної компетенції. Отже, в основі професійної освіти повинна бути закладена ідея формування потреби і здатності до самоосвіти, до самовдосконалення, тобто до професійного і соціального зростання.

Аналіз діяльності органів державної влади України показав, що необхідно надавати програмне значення питанням фізичного виховання, фізичної культури і спорту, розглядаючи їх як найбільш економічно вигідний і ефективний шлях профілактики захворювань, зміцнення генофонду, підвищення потенціалу трудових ресурсів, психофізичного здоров’я, зростання добробуту населення і вирішення інших соціальних проблем. В Україні практично відсутня система пропаганди фізичного виховання та спорту. На сучасному етапі в Україні продовжується формування нормативно-правового та організаційно-управлінського забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, яке характеризується правовим врегулюванням відносин шляхом ухвалення законодавчих та нормативних документів, рішень державних органів; розробкою та реалізацією цільових комплексних програм; створенням мережі центральних та місцевих органів управління з визначенням їх повноважень та відповідальності; розвитком інфраструктури з урахуванням специфічних умов різних регіонів країни; налагодженням вертикальних та горизонтальних зв’язків між суб’єктами; впровадженням організаційно-практичних заходів для вдосконалення та поліпшення організації, підвищення ефективності роботи; створенням системи

соціальних гарантій та захисту прав громадян щодо занять фізичною культурою та спортом; здійсненням цільового фінансування та матеріально-технічного забезпечення; створенням спеціальних фондів [2, с. 171].

Однак основні проблеми, пов'язані з необхідністю швидкого реагування на політичні, економічні та інші соціально-правові зрушення у світі та в Україні з урахуванням наявних можливостей щодо реалізації державної політики у галузі фізичної культури і спорту, ще потребують концептуального підходу до їх вирішування.

Таким чином, сьогодні роль спорту стає не лише усе більш помітним соціальним, але і політичним чинником у сучасному світі. Залучення широких мас населення до занять фізичною культурою, стан здоров'я населення й успіхи на міжнародних змаганнях є безперечним доказом життєздатності і духовної сили будь-якої нації, а також її військової і політичної потужності. Проте в останні десятиліття через нестачу фінансових ресурсів і уваги з боку держави цей колосальний потенціал багато в чому був загублений. Нині є низка проблем, що впливають на розвиток фізичної культури і спорту, що вимагають невідкладного рішення, у тому числі:

- недостатнє залучення населення до регулярних занять фізичною культурою;
- невідповідність рівня матеріальної бази й інфраструктури фізичної культури і спорту (а також їх моральний і фізичний знос) завданням розвитку масового спорту в країні;
- недостатня кількість професійних тренерських кадрів;
- втрата традицій українського спорту вищих досягнень;
- відсутність на державному рівні активної пропаганди занять фізичною культурою і спортом як складової здорового способу життя.

Наші дослідження підтвердили, що органи державної влади — це сила, що спрямовує та організовує, здатна приймати рішення і втілювати їх в життя. Сучасний період у розвитку фізичної культури і спорту продемонстрував творчу політику держави. Органи управління у рамках виконуваних функцій формують відносини, розпорядження і підпорядкування, спрямовані передусім на регулювання і реалізацію системи державного управління у сфері фізичної культури і спорту, що фіксується в нормативно-правових актах, тому що ефективність системи управління галуззю фізичної культури і спорту безпосередньо залежить від повного нормативного забезпечення її діяльності.

Таким чином, оптимізація системи управління галуззю “Фізична культура і спорт” в умовах формування ринкової економіки повинна відбуватися за двома взаємозв'язаними напрямками:

- вдосконалення самого процесу функціонування системи управління за рахунок розробки нормативно-правової бази, повніший перехід на програмно-цільове управління,
- пошук нових джерел фінансового й інформаційного забезпечення розвитку галузі та ін.

На державну гілку, яку формує система державних установ і яка характеризується наявністю державних програм, покладається рішення загальнодержавних завдань щодо збереження і зміцнення здоров'я різних груп населення; професійно-прикладна і військово-прикладна підготовка молоді. Найважливіше завдання державної політики у сфері фізичної культури і спорту — формування оптимальної галузевої моделі управління, в якій будуть чітко розподілені й узгоджені компетенції і повноваження, функції і відповідальність усіх суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності як на державному рівні, так і на рівні суб'єктів місцевих органів влади. У цьому контексті подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на розв'язання інших проблем організації державного управління галуззю фізичної культури й спорту.

Список використаних джерел

1. Павлюк, І. С. Організаційні основи розвитку ігрових видів спорту в Україні (на прикладі гандболу) [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту : спец. 24.00.01 "Олімпійський та професійний спорт" / І. С. Павлюк ; Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. — К., 2008. — 19 с.
2. Овчинникова, М. Н. От азбуки движений к культуре здоровья [Текст] / М. Н. Овчинникова, В. В. Ткаченко // Матеріали науково-методичної конференції ["Фізичне виховання — здоров'я студентів"]. — Донецьк : Наука і освіта, 2003. — С. 171–172.
3. Леонова, А. О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України [Текст] : [навч.-метод. посіб.] / А. О. Леонова, В. П. Давидова, О. О. Новачук. — К. : ДПА України, 2007. — 390 с.
4. Гладун, З. Поняття і зміст державного управління: Адміністративно-правовий аналіз [Текст] / З. Гладун. — Львів : Львівський філіал УАДУ, 1996. — 20 с.
5. Ошина, О. В. Образовательная система подготовки студентов вузов к здоровому образу жизни [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ошина Ольга Викторовна. — СПб., 2006. — 209 л.
6. Кухтій, А. О. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж XX століття [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 "Механізми державного управління" / А. О. Кухтій ; Львів. держ. ін-тут фіз. культури. — Львів, 2002. — 20 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою наглядово-профілактичної діяльності
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 7 від 13 лютого 2013 року)*

Надійшла до редакції 22.02.2013

Кононович В. Г. Теоретические и правовые основы государственного управления физической культурой и спортом в Украине

Проведен системний аналіз законодавчої бази державного управління в сфері фізическої культури і спорту. Исследовано становление и генезис организационных, правовых, функциональных основ деятельности органов исполнительной власти Украины в сфере физической культуры и спорта.

Ключевые слова: *физическая культура, спорт, органы управления.*

Kononovych, V. H. Theoretical and Legal State Government Bases by a Physical Culture and Sport in Ukraine

In the article the analysis of the systems of legislative base of state administration is conducted in area of physical culture and sport. Becoming and genesis of organizational, legal and functional bases of activity of organs of executive power of Ukraine in the sphere of physical culture and sport are investigated.

Keywords: *physical culture, sports, government bodies.*

